गुणइति तत्रवासनायांतदुपादानभूतोगुणः त्रिगुणात्मत्वात्संघातइवजगदंकुरबीजभूतोऽविद्यासंज्ञकोगुणःषोडशोस्ति सुषुप्ताख्येतमोऽज्ञानंयद्बीजंत्वमबोधयोरितिस्मृतेःसौषुप्ताज्ञानस्यसंहतत्वेनाभासमानत्वा त्संघातेपिलौकिकानुभवापेक्षा संहतत्वविवक्षयाइवशब्दः तत्रअकस्मादपरित्यक्तपूर्वापरविचारणं यदादानंपदार्थस्यवासनासाप्रकीर्तितेतिवासिष्ठोक्तोक्तलक्षणवासनाद्वारासौषुप्ताविद्यापिअहमर्थंजनय तीतिनतस्यामपिबाह्यानपेक्षप्रकाशकत्वमस्तीतिनासावपिस्वप्रकाशा तथायस्मिन्षोडशेसौषुप्ताज्ञानेप्रकृतिःमायाव्यक्तिस्तत्प्रकाशाइत्येतौद्वौगुणौआश्रितौकल्पितरजतेइवशुक्तीइदमंशः मायाशबलेब्रह्मण्ये वसौषुप्ताज्ञानमध्यस्तमित्यर्थः अतएवसौषुप्तंप्रकृत्यतदीयपारमार्थिकरूपापेक्षयाएषसर्वेश्वरएषसर्वज्ञइत्यादिमांडूक्येतस्येश्वरत्वंसमाम्नातं विवक्षाभेदाज्जीवमप्येनंवदंति यदाहुर्बाष्कलाअपिजीवस्यदेहाभिमा नलयेसार्वज्ञ्यमस्तीति मणिद्रुतवहतारासोमसूर्यादयोपिक्षितिविषयमिहाल्पंबाह्यमुद्योतयंति सहजलयसमुत्थंद्योतयेज्ज्योतिरंतस्त्रिभुवनमपिसूक्ष्मस्थूलभेदंक्रमेणेति एतयोश्चप्रकृतिव्यक्त्योर्गुणत्वंदृश्यत्वादेव तथाहि दर्पणेनमुखमिवप्रकृत्याचिदात्मादृश्यतेचंद्रेणराहुरिवचिदात्मनाप्रकृतिःप्रकाश्यते अतोयद्यस्यसाधकंतत्ततआंतरमित्यनुगमात् एतयोःपरस्परापेक्षयाबाह्यत्वात् स्वस्वकार्यप्रकाशेपरस्परापेक्षत्वाच्च

गुणस्त्वेवापरस्तत्रसंघातइवषोडशः ॥ प्रकृतिर्व्यक्तिरित्येतौगुणौयस्मिन्समाश्रितौ ॥ ६ ॥ सुखासुखेजरामृत्यूलाभालाभौप्रियाप्रिये ॥ इतिचैकोनविंशोयं द्वंद्वयोगइतिस्मृतः॥ ७॥ ऊर्ध्वंचैकोनविंशत्याकालोनामापरोगुणः॥ इतीमंविद्धिविंशत्याभूतानांप्रभवाप्ययं॥ ८॥ विंशकश्चैषसंघातोमहाभूतानिपंचच॥ सदसद्भावयोगौतुगुणावन्यौप्रकाशकौ॥ ९॥ इत्येवंविंशकश्चैवगुणाःसप्तचयेस्मृताः॥विधिःशुक्रंबलंचेतित्रयएतेगुणाःपरे॥ १०॥ विंशतिर्दशचैवंहिगुणाः संख्यानतःस्मृताः॥ समग्रायत्रवर्ततेतच्छरीरमितिस्मृतं॥ ११॥ अव्यक्तंप्रकृतिंत्वासांकलानांकश्चिदिच्छति॥ व्यक्तंचासांतथाचान्यःस्थूलदर्शीप्रपश्यति॥ ॥ १२॥ अव्यक्तंयदिवाव्यक्तंद्वयीमथचतुष्टयीं॥ प्रकृतिंसर्वभूतानांपश्यंत्यध्यात्मचिंतकाः॥ ११३॥

नद्वयोरपिबाह्यानपेक्षप्रकाशकत्वलक्षणंस्वप्रकाशकत्वमस्तीतिप्रकृतेर्निष्कृष्टश्चेतनःस्वप्रकाशइतिभावः ॥ ६ ॥ तत्रप्रकृतिकार्यमाह सुखेति ॥ ७ ॥ व्यक्तिकार्यमाह ऊर्ध्वमिति कालःअविद्याख्यःषोडशो गुणउक्तः तदुपाधिर्जीवःकालसंज्ञः तस्यसदसद्वासनामयत्वात्कृतत्रेतादिकालरूपत्वंप्रागुक्तंनप्रस्मर्तव्यं विंशत्यासंख्यातं ॥ ८ ॥ महाभूतानिदेहारंभकांशव्यतिरिक्तानि सद्भावयोगःइहघटोस्तीत्यादिर्व्यपदे शः असद्भावयोगःइहघटोनास्तीत्यादिर्व्यपदेशः यद्वाप्रमाभ्रमविषयौसदसद्भावयोगौज्ञेयौ ॥ ९ ॥ विधिःवासनाबीजभूतौधर्माधर्मौ शुक्रंवासनोद्बोधकःसंस्कारः बलंवासनाविषयप्राप्त्यनुकूलोयत्नः संघातधर्मत्वेनएतेषांपृथग्ग्रहणं ॥ १० ॥ विंशतिर्दशचेतित्रिंशत्संघातःशरीरं ॥ ११ ॥ अस्यत्रिंशकस्योत्पत्तौमतांतराण्याह अव्यक्तमिति अव्यक्तंप्रधानं प्रकृतिमुपादानं कलानांत्रिंशत्संख्यानां कश्चि न्निरीश्वरसांख्यः व्यक्तंपरमाणवः चकारात्अव्यक्तंकालादृष्टेश्वरादि स्थूलदर्शीकणादादिः ॥ १२ ॥ अव्यक्तंकापिलाः व्यक्तंचतुर्विधाःपरमाणवएवेतिचार्वाकाः द्वयींकाणादाः चतुष्टयींव्यवहारेस्वय मभ्युपगतांजीवेशौस्वस्योपाधियुतौपश्यंतिदृष्ट्याविषयीकुर्वंति इदंसर्वमप्यस्माकमध्यात्मविदामविरुद्धं व्यावहारिकेष्वर्थेष्वतात्विकेषुनातीवाभिनिवेशव्यमित्याशयः ॥ ११३ ॥

Digitized by Google